

je i mogući priručnik za rad na terenu s obzirom na prikazanu metodologiju rada, napose onu koja se odnosi na dalju obradu materijala (keramika, metal), način identifikacije stručnih pa i znanstvenih problema na terenu, primjenu minimalnoga kulturnog standarda u radu kao i u načinu suvremene interpretacije, sažete i nadasve jasne, očigledno bogata »arheološkog arhiva« obradivane regije.

Metodologijom suvremene interpretacije, prvenstveno u toku višegodišnjih istraživanja arheoloških lokaliteta, ne samo da se rezultati rada stavljaju u širok opticaj stručnoj javnosti već se istodobno uspijeva otvoriti ne manje značajno područje komparacijama, novim zaključcima, dopuni izrečenoga i solidnijoj podlozi za nastavak rada na istraživanju. Zavičajni muzej u Brdovcu, osnovan 1973. godine, već od 1980. počinje arheološkim istraživanjima u vlastitoj općini u suradnji s Odsjekom za arheologiju Filozofskog fakuleta u Zagrebu, a potom i s Odjelom za arheologiju Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Na taj način Muzej uspijeva, uz nekoliko već postojećih arheoloških nalaza s terena, popuniti odnosno i osnovati manji arheološki odjel u opsegu kojeg su, osobito posljednjih pet godina, i planirana te realizirana brojna rekognosciranja i iskopavanja antičkih lokaliteta između Save i Brdovečkog prigorja.

Katalog potpisuju tri autora, Želimir Škoberne, koji obrađuje povijest u antici i historijat istraživanja na području općine Zaprešić, mr. Rajka Mak-

janić, obrađuje keramičke nalaze s lokaliteta Drenje, a metalne nalaze s istog lokaliteta obradila je mr. Remza Koščević. Uz odjeljke o keramičkim i metalnim nalazima je i katalog nalaza, a sva tri odjeljka bogato su ilustrirana fotografijama, kartama, tabellama i crtežima.

U zaključnim razmatranjima Ž. Škoberne naglašava da su dosadašnja istraživanja antike zaprešićke općine pokazala kako je antičko naseljavanje tog područja počelo najvjerojatnije još u prvoj trećini 1. st. n.e. a objekt u Drenju prestao je funkcionirati potkraj 4. st. n.e. Istraživanja antičkih lokaliteta s lijeve obale Save između Sutle i Krapine upotpunjavaju i saznanja o naseljenosti tog područja u rimskom carskom razdoblju, a trebalo bi da buduća istraživanja odgovore na, već u ovom katalogu, postavljena pitanja i riješe brojne probleme. Pojava zajedničke »kulturne volje« arheologa, Muzeja, institucija koje su sudjelovale u istraživanju, Narodnog sveučilišta Zaprešić i drugih da se realizira tako reprezentativna publikacija, obavezuje i same autore da dosljedno nastave isti način arheološkog rada i »strategiju otvorene komunikacije«.

Na kraju valja naglasiti da je katalog štampan paralelno i na engleskom jeziku, autori crteža su R. Koščević, R. Makjanić, Berislav Majhut i Krešimir Rončević, a fotografija Mario Lenković i Ž. Škoberne. ■

Primljeno: 31. 10. 1988.

**PETAR POPOVIĆ. NOVAC
SKORDISKA. NOVAC I NOVČANI
PROMET NA CENTRALNOM
BALKANU OD IV DO I VEKA PRE
N.E. Izd. Arheološki institut
Beograd i Matica Srpska,
Odeljenje za društvene nauke,
Novi Sad, Posebna izdanja.
Monografije, 1987, pp. 1-222, T.
1-29, ilustr. Srpskohrvatski,
francuski jezik. Urednik:
Mladen Stojanov**

Branka Šulc
Muzejski dokumentacioni centar
Zagreb

Predmet arheologije, kanetijevski rečeno, neka je sasvim nova vrsta budućnosti. Ona teče unazad, a svaki novi korak u prošlost koji ona

čini, svaki stariji grob koji ona nalazi, postaje dio naše budućnosti. Upravo taj citirani »novi korak« predstavlja ova monografija u kojoj je otvoreno novo poglavlje u numizmatici, ne samo radi nepostojanja radova posvećenih kovanju barbarskog novca i monetarnim prilikama u predrimskom razdoblju na našem tlu, napose na teritoriju središnjeg Balkana i jugoslavenskog Podunavlja, već i radi autorova pokušaja da na osnovi monetarne djelatnosti Skordiska uputi i na moguće oblike političkog organiziranja Skordiska, prezentiranja postavki o »protoekonomiji« i prijemonetarnom aspektu barbarskoga kovanja.

Monografijom je obuhvaćeno numizmatičko razdoblje od 4. st. p.n.e. do 31. god. p.n.e. Analiza novca Skordiska je prvi put u nas u tom opsegu predstavljena najširoj stručnoj javnosti.

Sakupljanje novca i stvaranje numizmatičkih zbirki u našim krajevima umnogome je zavisilo od kulturno-političkih uvjeta, dinamike prostora i vremena u kojem su nastajale te zbirke pa i muzeji, koji su autoru osnovno polazište u istraživačkom radu. Koristeći se numizmatičkim fondovima jugoslavenskih muzeja kao ishodištem u svome radu, P.

Popović daje doprinos i samoj povijesti formiranja privatnih zbirki numizmatike, muzeja i kolekcioniranja na našim prostorima, upotpunjuje i muzeološku sliku povijesti muzejskog fenomena, koje u tom segmentu numizmatičkih odjela ima već 100. godišnju muzejsku tradiciju. Numizmatički fond iz jugoslavenskih kovnica, kojeg su izvori većim dijelom u muzejskim zbirkama, prezentiran je i obrađen na osnovi metodike koja nudi »čistoću pogleda« i izvan je terena jalovih zaključivanja, rad je koji može poslužiti i kao snažan poticaj za otvaranje i objavljivanje ne samo muzejskih već i fondova numizmatike privatnih zbirki, u koje najčešće nemamo nikakav uvid. U radu su korištene i klasične metode stilsko-tipoloških klasifikacija i analiza odnosa težine i kvalitete kovine, obrađena tehnologija i obim kovanja, kompariranje s kronološki osjetljivim numizmatičkim materijalom, prije svega ostavama, u historijsko-arheološkom kontekstu. Postavljen je i slijed vremena, obim pojedinih emisija barbarskog novca i određena glavna razdoblja dominantnih moneta Apolonije, Dirahija i Rimske Republike na središnjem Balkanu. Uz preciziranje etničkih i političkih prilika na tom dijelu Balkana obrađeno je kovanje Damastionskih rudnika, posthumne tetradrahme Filipa II i njihove ratne imitacije (tehnikе, kovanja, stil i simbolika), kovanje novca na istočnoj obali Jadrana, te novac i društveno-ekonomske promjene na središnjem Balkanu od IV. do I. st. p.n.e.

Rad je usmjeren na tipove novca za koje postoje pouzdani podaci da su kovani ili bili u opticaju, odnosno da su imali određeno značenje za stanovnike. Budući da kovanje novca zahtijeva i određeni nivo političke organizacije i postojanje priznatog autoriteta na određenom teritoriju, autor je imao ne male teškoće da nešto određenije kaže o političkoj, društvenoj i ekonomskoj pozadini monetarne djelatnosti na središnjem balkanskom prostoru, s obzirom na oskudne, kako historijske tako i arheološke izvore. Tako primjerice pitanje autoriteta koji stoji

iza monetarne aktivnosti Skordiska, osim nepoibitne činjenice da kuju novac, nema relevantnih podataka. Ako je u osnovi funkcija novca uvijek povezana s prestižnom, političkom osnovom ili ekonomskim činiocima, time je ovom monografijom postignuto i svojevrsno utemeljenje novim načinima iščitavanja društveno-ekonomske podloge u kovanju, emisijama i upotrebi novca kako Skordiska tako i ostalih proučavanih stanovnika središnjeg Balkana i jugoslavenskog Podunavlja. Međutim, sam autor o tom problemu ističe »da je i sam pokušaj daleko korisniji od svesnog zaobilazanja ove teme, jer će, možda, vremenom neke od ovih hipoteza biti više ili manje prihvatljive i potkrepjene arheološkim podacima. I svako argumentovano odbacivanje autorovih navoda predstavljalo bi korak napred u ovoj oblasti«.

Monografija iz serije izdanja Arheološkog instituta u Beogradu u novoj likovnoj, suvremenoj i decentnoj opremi, opremljena je i brojnim tablama, registrom, indeksom autora, registrom nalazišta, popisom slika, bibliografijom, a inače je doktorska dizertacija autora obranjena na Filozofskom fakultetu u Beogradu.

Likovnu i grafičku obradu potpisuje Jelena Grujičić, crteže su izradile Jasmina Milojković-Brinkhurien i Jelena Grujičić, karte i grafikone Viktorija Lamić-Vujković i Vladimir Stančić a ovitak je likovno izveo Sead Čerkez. Publikacija je u cijelosti izuzetan prilog ne samo arheologiji već i arheološkoj ekonomiji i sociologiji te se rad samim time uvrštava u prve takve vrste u nas. Pa da literarno i zaključimo prikaz Novca Skordiska rečenicom M. Yourcenar da »ma šta radili, ipak spomenik obnavljamo na svoj način. Ali već puno znači ako upotrijebimo pravi kamen«. A Petar Popović je znao u izgradnji svoga pristupa arheologiji, numizmatici, izabrati taj »pravi kamen«, to je neosporno. ■

Primljeno: 31. 10. 1988.